

הנדון:

גם לאמריקה האדירה אין די כסף כדי לקנות גם חותמים וגם חמאה

ברזל ולחם

מי שיש לו לחם יש לו ברזל. כך קבע לואי אוגוסט בלאנק, המהפכן הצרפתי, שהיה לו יד בקומונה הפאריסאית, אחרי שייסד כל חייו אירגוני מחתרת חמושים. הוא התכוון לאמר: מי שיש לו נשק יכול לכבוש את השילטון. ומי שכובש את השילטון יש לו זכר ויתירת חומריות.

אבל אפשר גם להפוך את האמרה על פיה: מי שיש לו ברזל אין לו לחם. נרמה לי שמה שקורה בימים האחרונים כנורסות וכסדהקרב הכלכלי מאשר כלל זה.

ארצות-הברית יש ברזל. הרבה-הרבה ברזל. היא נצחה במלחמת-העולם השנייה תודת למאסות של ברזל — כמויות אדירות של אמצעי-לחימה שזרמו מבתי-החרושת שלה אל שדות-הקרב בים, ביבשה ובאוויר.

אחרי המלחמה היא לא הפסיקה לייצר נשק. היא ייצרה נשק גרעיני ונשק שיגרתי, ושפכה כמויות אדירות של אמצעי-לחימה לתוך מלחמת קוריאה ווייטנאם. היא פרשה מטרחה גרעינית אדירה מעל ל"עולם החופשי" כולו. היא מסירת בימים, מהונר לול ועד למיפרץ הפרסי. היא מחזיקה גייסות בארצות רבות, מחומת ברלין ועד לקו החוצה את קוריאה.

כל זה נתן לה יתרונות כלכליים ופוליטיים. והרי היתרונות הפוליטיים והפכים גם הם ליתרונות כלכליים.

האימפריה האמריקאית, שקמה במלחמת-העולם השנייה על חורבות האימפריות הקודמות, העניקה לארצות-הברית את השילטון במחצית-העולם. אירופה המערבית הפכה לבת-חסות של וושינגטון, ומכחינה פוליטית הפכה לגורתה. בכל מקום שימש הכוח האמריקאי לקידום האינטרסים הכלכליים האמריקאיים. מלחמת-השיחור של עמי אמריקה הלא-טינית רוכזה בכוח, כדי לשמר את זכויות היתר של החברות האמריקאיות. הכוח האמריקאי שימש להכשחת סדר עולמי, שבו הכתיבו המדינות התעשייתיות (וארצות-הברית בראשן) את המחירים למדינות שמכרו להן חומרי-גלם. העולם השלישי הוחזק בתנאי-עבדות. רק ארצות-הנפט הצליחו לשבור עברות זו.

היה נרמה שבלאנקי צדק. לאמריקה היה ברזל, ועל כן היה לה לחם. וגם עוגות. וגם קצפת. אך נראה כי מצב זה נשא בחובו את זרע הפורענות.

עובדה הבולטת ברגע זה בעולם היא שהמנצחים הפסידו, והמנוצחים ניצחו. המדינות שייצאו מנצחות מן המלחמה הגדולה בתולדות העולם — ארצות-הברית, בריטניה ובי רית-המועצות — נתונות ברירה כלכלית. ואילו המדינות המנוצחות — גרמניה ויפאן — נתונות בעליה מסחררת.

תופעה זו היא כה בולטת, עד כי אי-אפשר להתעלם ממנה. יש צורך למצוא לה הסבר. אחד ההסברים אומר שהמנוצחים נאלצו לעבוד יותר קשה. גרמניה היתה הרוסה לגמרי. יפאן נהרסה חלקית ונותקה ממקורות עושרה. שני העמים האלה הפשילו את שרוליהם ועבדו כשרים. כך חוללו את הנס הכלכלי, ועכשיו הם משגשגים.

זה בודאיי נבון. אבל אין זה הספור העיקרי. לשתי המדינות האלה היה מזל. המנצחים אמרו להם: "לעולם לא עודו! לעולם לא תטילו עוד את אימתן על עמים חפים-מפשע! לעולם לא תחזיקו עוד בצבא גדול, לעולם לא תייצרו עוד נשק!" גרמניה לא ייצרה עוד נשק. היא ייצרה מכוונת-כביסה ומכשירי-טלוויזיה.

יפאן לא ייצרה עוד נשק. היא ייצרה מכוניות ומכשירי-וידאו ובשעה שארצות-הברית נאנקה תחת עול הנשק, סרי ודיה, כבשו שתי אלה את השוקים ברחבי-העור למ והפכו למעצמות כלכליות גדולות.

לומדים עטוריה-הילה, כלכלנים ופסיכולוגים, בוודאי ינתחו היטב את אשר התרחש השבוע בנורסה של נירורק. אנחנו יכולים לצפות בנייתה של מלחמה של מאמרים וספרים, שיסבירו את הכל, אף שיסחרו זה את זה.

לנו ההדוישות, מותר לכסח את העניין במישפט פשוט: הבורסה התמוטטה מפני שהמשקיעים בארי-צות-הברית — ובעולם כולו — איבדו את האמון בכלכלה האמריקאית.

הם נכחו לדעת כי ממשלת ארצות-הברית צוברת את הגירעון התקציבי הגדול ביותר בהיסטוריה של האנושות. כלומר: שהיא מוציאה סכומי-ענק העולים בהרבה על הכנסותיה. הם ראו שארצות-הברית קונה בחו"ל הרבה יותר סחורה מכפי שהיא מייצאת לחו"ל (הגרעון המיסחרי). הם ראו שהדולר יורד בהתמדה.

לאמריקאים היה ברזל, והיה גם לחם. בעזרת הברזל, כתפה ארצות-הברית את רצונה על העמים האחרים ויצרה סדר עולמי. זה איפשר לה להעלות את רמת-המחיה של אזרחיה עוד ועוד, בשעה שעמי אפריקה ואסיה ודרום-אמריקה גוועו ברעב. תוך כדי כך התיישן והתנוון המשק האמריקאי. כירסמה בו העצלות, שהיא תוצאת הכוח והשילטון. כל מי שביקר בארצות-הברית בשנים האחרונות יכול היה לחוש בזאת בעצמו. השירותים הירדדו. טיב הסחורות ירד. האמריקאי העדיף מכונית יפאנית על המכונית של דטרויט, העיר שהיתה פעם בירת-האוטומובילים. היתה תחושה כללית של הרפיית המאמץ.

זוהי תופעת-לוואי של אימפריה, של כוח, של שיל-טון. עכשיו זה מתנקם.

ה הלאה? איני בא להינבא. מאז חורבן הבית, ניתנה הנבואה לשוטטים ולכלכלנים.

אמריקה היא מדינה גדולה ועשירה. 1987 אינה 1929. יתכן שניתן לעצור את ההרס.

אולם חץ-הכיוון ההיסטורי ברור. יש המציעים לארצות-הברית להגיד לבעלות-בריתה: עד כאן. מעכשיו תשלמו בעד הכל: בעד המיטריה הגרעינית האמריקאית הפרושה מעל לראשכם, בעד הגייסות האמריקאיים החונים על אדמתכם, בעד הצי האמריקאי המאכסח למענכם את הימים. זה קשה. כי סירוש הדבר שאמריקה "תנמך את קומתה", שתהיה מוכנה לסגת מעמדות-כוח. ייתכן כי בשנה הבאה ייבחר נשיא מסוג אחר, שיקטין את ערימות-הברזל ויטיל מס על הלחם, או לפחות על העוגה והקצפת.

איני יודע. זוהי בעייתם של האמריקאים. אותי מעניין ההיבט הישראלי.

איני מתכוון רק להיבט הפשוט, הפרימיטיבי: אנחנו תלויים בארצות-הברית. אם לא יהיה לאמריקאים כסף, יקטינו את הסיוע הניתן לנו. גם המגביות יצטמצמו.

ואם ההשפעה הפוליטית האמריקאית תצטמצם בעיקבות הצימצום הצבאי, עלולה ישראל להיפגע. כמעט מכל הבחינות, הכוח הישראלי מופיע בעולם ובמרחב בזנב של הכוח האמריקאי. כל זה ברור, וכבר נאמר. אותי מעניין היבט אחר.

דינת-ישראל היא אימפריה-זוטא. ישראל היא העתק מרחבי של האימפריה העור-למית של ארצות-הברית.

כל המחשבה הקיומית של ישראל מבוססת על כוח — הכוח הישראלי, ובעקיפין גם הכוח האמריקאי.

כוח זה הוא צבאי. הוא מורכב מאמצעי-לחימה ומגייסות. מזה 20 שנה — מאז מלחמת ששת-הימים — מוציאה ישראל חלק אדיר של התוצר הלאומי הגולמי שלה על עצמתה הצבאית. גם היא רודפת נשק, נשק, נשק. חלק ניכר של החשבון שולם עליידי האמריקאים. אולם גם המשק הישראלי עצמו נאלץ לשאת בעול כבד-מנשוא. כתוצאה מכך עוותה דמותו של המשק הישראלי בצורה מסוכנת, והוא התרכז בייצור צבאי. המשאבים הכלכליים והאנושיים המצומצמים של מדינה קטנה זו הושקעו בייצור אמצעי-לחימה. חלק קטן מן הייצור נועד לייצוא, ושם כבר החלה ההתמוטטות. השאר נועד לצריכה עצמית.

פרייקט הלבאי היה רק אחר מן הגילויים הנוטים ביותר של העיוות הזה.

אלמלא התמוטט לפני כמה חודשים, היה מתמוטט השבוע. לפרויקטים אחרים, סחות ידועים, צפוי גורל דומה. אך גרוע מן העיוות הכלכלי של ישראל היה ונשאר העיוות המחשבתי.

מחשבה הרואה בכוח את חוות הכל, ובנשק את כסיס הכוח, מובילה להתמוטטות. זהו הלך-העיקרי, האמיתי, של מה שמתרחש בארצות-הברית. מי שיש לו ברזל, עלול לגלות שלא נותר לו כסף ללחם. מי שמאמין שיש לו די משאבים כדי לייצר גם תותחים וגם לחם, עלול לגלות במהרה שאין לו חמאה.

המחשבה החוננית רואה בשלום דבר מיותר, ואולי אף מזיק, דבר שהוא בגדר יתור, התפרקות, אובדן של נכסים. מי שיש לו נשק, אין לו צורך בשלום. היא לא רואה בשלום דרך להבראה, לשיגשוג כלכלי, להרחבת המשק, להשקעת המשאבים הלאומיים בייצור ובייצוא של סחורות כראיות.

בקיצור: המחשבה הישראלית הולכת בעיקבות ארצות-הברית הכושלת, ולא בעיקבות יפאן המשגשגת.

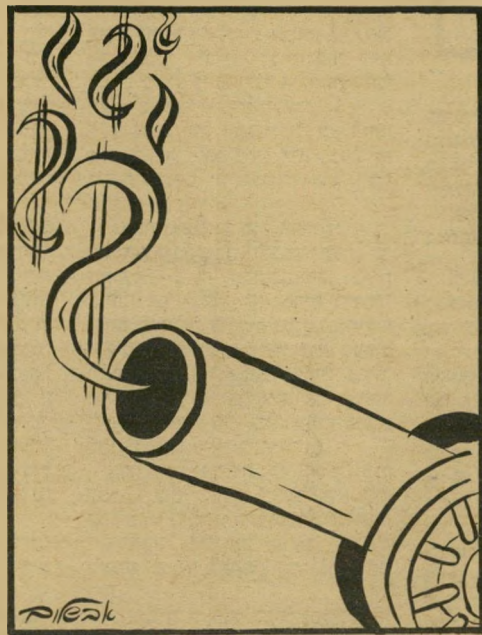
כראי לנו ללמוד ממה שקרה לארצות-הברית. מי שאינו לומד מאסונם של אחרים, יואלץ בסופו של דבר ללמוד מאסונותיו שלו.

והם הסיקו את המסקנה הפשוטה: זה לא יכול להימשך. באחד-הימים יתמוטט המשק האמריקאי. כדאי למכור את המניות שלי לפני שזה יקרה. אולי יש כזה חוכמה כלכלית, ואולי לא. חוכמת-חיים בוודאי יש כזה.

אם הכלכלנים האמריקאיים לא חזו זאת מראש, הם מטומטמים.

לפני שבע שנים הגיע רונלד רגן לשילטון. רגן היה המועמד של תעשיית-הנשק האמריקאי-אית.

אחד מקודמיו, הנשיא רונייט אייזנהואר, הזהיר ערב פרישתו את עמו מפני התופעה שהוא קרא לה "התישלות הצבאית-התעשייתית". כמצבאי שניצח במלחמת-העולם, הוא הכיר את התופעה היטב: ההתחברות של הצמרת הצבאית והצמרת

התעשייתית, המהוות ביחד גורם-כוח אדיר כחיה הפנימיים של ארצות-הברית.

צמרת משולבת זו מעוניינת לייצר נשק, בלי סייג ובלי גבול, בלי חשבון ובלי מחשבה כוללת. נשק, נשק תרדוף. כי מן הנשק אפשר להפיק רווחים עצומים (זהו הצד התעשייתי) ולהאריך את הכוח הצבאי (זהו הצד הצבאי).

דבריו של "אייק" נשארו כקול קורא במידבר. 20 שנה אחרי שאמר אותם הצליחה התישלות הצבאית-תעשייתית להכניס לבית הלכן את המועמד המובהק ביותר שלה, בסיל נחמד וקשיש. האיש הפשוט ברחוב האמריקאי טומטם או טימטם את עצמו בסיסמות ריקות כמו כוח, זקיפות-קומה, גאוה לאומית. מי שהויר מפני שיכרון זה נחשב כבוגר.

רונלד רגן הביא עימו תורה כלכלית, שוכתה בשם "רגונר-מיקס". התוכוחו עליה הרבה. זהו עניין לכלכלנים. אבל לא היה צורך בהשכלה כלכלית מעמיקה כדי להבין את המסקנה המעשית של תורה זו: נשק, הרבה נשק, יותר נשק, בשם הגאוה הלאומית וזקיפות-הקומה ייצרה ארצות-הברית ערימות של ברזל. היא מילאה את העולם במיצורים של נשק גרעיני, מילאה מחדש את מחסני הנשק השיגרתי. כל זה לא הסיק לה. והיא הודיעה על כוונתה להיערך ל"מלחמת הכוכב בים" — כלומר, למלא גם את החלל החיצון באמצעי-לחימה. רונלד רגן, מועמד של העשירים, הכטיח גם להוריד את המיסים, זה לא היה אסון. כל פוליטיקאי מבטיח להוריד את המיסים. אבל רגן קיים את הבטחתו. וזה היה אסון.

בעוד שחשבון הנשק הלך וגדל והגיע לסכומים אסטרונומיים, הורדו המיסים. החור בין ההכנסות והוצאות בתקציב האמריקאי הלך וגדל. החור הזה יצר את פערי-האימון. זה יכול היה להימשך זמן-מה. אין ספק שרגן עצמו קיווה שזה יימשך עד לגמר תקופת-כהונתו. כמו כל קציניים על גשרי-פי קוד קיווה. שזה לא יקרה בזמן המישרת שלי! אבל עכשיו זה קרה. חוסר-האמון גרם לאסון.

משך 45 שנה שלטה האימפריה האמריקאית בעולם. יתכן שייאמר עליה בספריה-היסטוריה שזאת היתה האימפריה בעלת תקופת-השילטון הקצרה ביותר בתולדות העמים.